

SYLLABUS CE GRIEKS 2008

Kernauteur: Plato

Genre: filosofisch proza

Titel: Socrates: portret van een veelzijdig Athener

Editie: *Apologia, Phaedo* (E.A. Duke et al. 1995, OCT); *Symposium, Alcibiades I* (Burnet 1901, OCT)

A Tekstreflectie

1 Inleiding op het pensum

De rode draad in de gekozen teksten is de figuur van Socrates, zoals geportretteerd door Plato en in de teksten ter vergelijking door Xenophon en Aristophanes. De keuze van teksten is erop gericht verschillende aspecten van deze veelzijdige en opvallende Atheense filosoof te belichten.

Het meest bekend van Socrates is zijn publieke optreden in de stad Athene. Hij voerde gesprekken met diverse Atheners (jong en oud; arm en rijk) en voelde hen aan de tand. In zijn optreden liet hij zich leiden door wat hij noemde 'het daimonion', een goddelijke stem die hem ervan weerhield verkeerde beslissingen te nemen.

In zijn gesprekken met de jeugd kwamen twee kanten van Socrates naar voren. Hij confronteerde hen met hun levenswijze die in zijn ogen de verkeerde was. Daarnaast toonde hij ook erotische belangstelling voor hen.

Het voeren van gesprekken staat centraal in Socrates' filosofische methode; hij probeert door het stellen van vragen en het analyseren van de antwoorden aan te tonen dat veel mensen die denken kennis te bezitten in feite geen echte kennis hebben. De methode stimuleerde mensen ook om morele opvattingen die zij als vanzelfsprekend beschouwden kritisch onder de loep te nemen.

In zijn gesprekken ging het Socrates vooral om de ethiek en de analyse van morele begrippen. Hij was geïnteresseerd in de definitie van deze begrippen omdat hij geloofde dat, als iemand wist wat rechtvaardigheid was, hij ook rechtvaardig zou handelen. Centraal in de ethiek van Socrates staat de vraag: hoe wordt een mens gelukkig? Socrates verzette zich tegen het streven van veel Atheense jongens om geluk te vinden in een politieke carrière en materiële zaken; het ging hem om morele waarden. In zijn ogen wordt een mens gelukkig door zorg te besteden aan zijn ziel.

2 Pensum

De met een * gemarkeerde passages worden in vertaling gelezen, de met (s) gemarkeerde in samenvatting.

<i>Apologie</i>	17a1-20d6*
	20d6-23c1
	23c2-28d4*
	28d5-30c2 (s)
	30c3-34b5*
	34b6-35d9 (s)

35e1-37a2*
37a3-38b10 (s)
38c1-39d10*
39e1-42a5

Teksten ter vergelijking:

Xenophon, *Memorabilia* I 1,1-20*

Xenophon, *Memorabilia* I 2,1-16*

Aristophanes, *Wolken* 133-254*

Phaedo 115a3-116a1*
116a2-118a17

Symposium 215a4-216c3
216c4-217a2*
217a2-217e1
217e1-218b7*
218b8-219d2
219d3-220c3*
220c3-221c1
221c2-222b7*

Alcibiades I 127d9-129e2*
129e3-131e11
132a1-135e8*

2.1 Samenvatting en verantwoording

De Apologie

Ongeveer tien jaar na de dood van Socrates in 399 schreef Plato een rede die hij Socrates ten overstaan van een jury van 500 leden laat uitspreken als een verdediging tegen de aanklacht van drie Atheners, van wie een zekere Anytus (leider van de democratische partij in Athene) de belangrijkste was. Ook al vermeldt Plato tweemaal dat hij bij het proces aanwezig is geweest, toch zal de *Apologie* geen woordelijk verslag zijn van wat Socrates toentertijd voor de jury heeft gezegd. Wel is het waarschijnlijk dat de *Apologie* een redelijk betrouwbaar beeld geeft van Socrates' optreden, karakter en denken.

Het doel dat Plato met de *Apologie* heeft gehad is meervoudig:

- a. De *Apologie* is een verdediging van Socrates. Als zodanig is hij niet alleen gericht tot de jury tot wie Socrates zich wendt, maar tot iedere eigentijdse Athener die in Socrates was geïnteresseerd. Een meer zakelijke verdediging van Socrates vinden we in de passages uit de *Memorabilia* van Xenophon (1.1.1-20, 1.2.1-16).
- b. De *Apologie* biedt een portret van Socrates, van zijn optreden en denkbeelden. Hij komt naar voren als iemand die op zoek is naar de waarheid en ervan overtuigd is dat hij als enige beseft heeft van zijn onwetendheid.

c. De *Apologie* is een aansporing tot de filosofie. Door de denkbeelden van zijn leermeester te ontvouwen laat Plato zien dat de manier waarop Socrates te werk gaat de juiste manier van filosoferen is.

De *Apologie* bestaat uit drie redevoeringen. De eerste, de langste (17a1-35d8), bevat de eigenlijke verdediging. Socrates maakt een onderscheid tussen de oude aanklagers die hem in het verleden in een kwaad daglicht hebben gesteld, en de nieuwe aanklagers die de aanklacht hebben ingediend. Tegen beide aanklagers verdedigt hij zich afzonderlijk. De eerste groep vindt hij het gevaarlijkst, omdat ze voor het merendeel anoniem zijn. Tot deze groep behoort ook de komediedichter Aristophanes, die in zijn komedie de *Wolken* Socrates als een pseudo-intellectueel karakteriseert (zie de passage uit de *Wolken*, 133-254). Door uit te leggen hoe hij ertoe gekomen is de Atheense burgers dagelijks te confronteren met hun onwetendheid, laat Socrates zien dat zij ongelijk hebben (20d6-23c1). Zijn levenstaak bestaat uit kritisch onderzoek van zichzelf en van anderen met als enig doel de zorg voor de ziel, opdat deze zo goed mogelijk wordt. Socrates licht toe waarom hij zich verre heeft gehouden van het politieke leven en zich geconcentreerd heeft op gesprekken met individuele mensen. Het δαίμόνιον weerhield hem ervan politiek actief te zijn. Verder is hij ervan overtuigd dat zijn invloed op de jeugd heilzaam is geweest.

Socrates wordt met een kleine meerderheid van stemmen schuldig bevonden. In de tweede redevoering (35e1-38b9) stelt hij zijn tegeneis: hij vindt dat hij eigenlijk een weldoener is van de stad en daarom in plaats van straf het voorrecht verdient op staatskosten dagelijks de maaltijd te mogen gebruiken, maar hij stelt toch voor om met steun van zijn vrienden een geldboete te betalen.

De derde redevoering (38c1-42a5) is uitgesproken na het vonnis. Hierin maakt Socrates op indrukwekkende wijze duidelijk wat de dood voor hem betekent en waarom hij geen angst heeft voor de dood.

De dood van Socrates in de *Phaedo*

Een zekere Phaedo, een vriend van Socrates, vertelt aan Echeocrates over het gesprek dat Socrates op de laatste dag van zijn leven in de gevangenis heeft gevoerd in aanwezigheid van een aantal mensen, onder wie Crito, de oudste vriend van Socrates. Het centrale thema van dit gesprek is de onsterfelijkheid van de ziel. Als afsluiting van de dialoog volgt een beschrijving van de laatste ogenblikken van Socrates. Deze beschrijving bestaat enerzijds uit het citeren in de directe rede van wat Socrates en Crito tegen elkaar zeggen, anderzijds uit de beschrijving door de ooggetuige Phaedo van wat er in feite heeft plaatsgevonden, namelijk dat Socrates een bad neemt en afscheid neemt van zijn familie; hoe hij het vergif drinkt, de reacties van de aanwezigen en ten slotte de dood van Socrates.

De rede van Alcibiades in het *Symposium*

In 416 behaalt de dichter Agathon zijn eerste overwinning op een toneelfestival. Om deze overwinning te vieren geeft hij een feestje (συμπόσιον) waaraan onder anderen Socrates deelneemt. Ze spreken af om bij toerbeurt een lofrede op Eros te houden. De hele dialoog is in de vorm van een indirect verslag geschreven en wordt verteld door iemand die zelf niet aanwezig was, maar van anderen erover heeft gehoord.

Nadat Socrates als laatste spreker zijn rede heeft uitgesproken, valt Alcibiades dronken het huis van Agathon binnen om hem te feliciteren met zijn overwinning. Alcibiades wordt gevraagd ook een rede over Eros uit te spreken. Zijn rede zal een lofrede op Socrates worden.

Alcibiades bekent dat Socrates' woorden een indringende werking hebben en dat deze hem hebben duidelijk gemaakt wat zijn tekortkomingen zijn. Alcibiades schaamt zich dan ook dat hij niet in staat is gehoor te geven aan Socrates' oproep om zich niet in te laten met de politiek. Hij weet niet goed hoe hij zich tegenover die man een houding moet geven. (215b4-216c5).

Verder doet Socrates zich aan de buitenkant voor als iemand die verliefd is op wat mooi is, maar van binnen is hij een en al zelfbeheersing (σωφροσύνη, 216c5-219d2). Alcibiades vertelt hier met enige schroom over zijn pogingen Socrates te verleiden. Het lukte hem uiteindelijk Socrates ertoe over te halen de nacht bij hem door te brengen. Uit zijn verhaal hierover blijkt dat de rollen werden omgedraaid: Alcibiades had de rol van ἐραστής, die het initiatief nam om Socrates te verleiden, en Socrates de rol van ἐρώμενος / παιδικά, die een afwachtende houding aanneemt. In Socrates' geval betekent dit dat hij seksueel contact afwijst en alleen belangstelling koestert voor de persoon van Alcibiades (218b8-219d2).

De lofprijzing van andere eigenschappen van Socrates, zoals zijn dapperheid (ἀνδρεία) en gehardheid (καρτερία), en van zijn aard (φύσις) in het algemeen geschiedt vooral aan de hand van Socrates' gedrag tijdens veldtochten waaraan deze heeft deelgenomen (219d3-222a6). De eigenschap bij uitstek waarin Socrates zich van iedereen onderscheidt, is wel zijn ἀτοπία, zijn excentriciteit (221c2-d6).

Aan de buitenkant lijken de woorden van Socrates lachwekkend, maar als je hun inhoud kritisch bekijkt, blijken ze meer zin te hebben dan de woorden van ieder ander. Ze zijn zeer goddelijk, bevatten talrijke beelden van deugd en hebben een zeer wijde strekking (221d7-222a6).

Socrates en Alcibiades in de *Alcibiades I*

De *Alcibiades I* behelst een gesprek tussen Socrates en Alcibiades, die op dat moment een jongeman van nog geen twintig jaar is, en biedt een mooie illustratie van Socrates' gesprekstechniek. Socrates maakt in het begin van het gesprek duidelijk dat hij voor de jongen, die zeer ambitieus is en zelfs over de grenzen van Griekenland macht en faam wil verwerven, onmisbaar is bij diens ondernemingen. Alcibiades heeft nu, zo stelt Socrates, de leeftijd bereikt dat hij diens woorden kan begrijpen en er zijn voordeel mee kan doen. Socrates vindt _ dat hij hem kan helpen om zich tegen zijn beste tegenstanders te verweren. Volgens de filosoof kan dit het best door zorg te besteden aan zijn ziel (ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς). Men moet een onderscheid maken tussen 'zorgen voor je eigen zaken' en 'zorgen voor jezelf'. Zaken als rijkdom en reputatie, die voor Alcibiades zulke belangrijke waarden zijn, zijn dingen die bij ons horen; hieraan aandacht besteden is niet hetzelfde als aandacht besteden aan jezelf. Ook het lichaam valt niet samen met de persoon zelf, maar is datgene wat aan de ziel toebehoort. De ziel staat voor de persoon. Als iemand verliefd is op het lichaam van Alcibiades, houdt hij dus niet van Alcibiades zelf, maar van iets dat aan de persoon van Alcibiades toebehoort. Nu wordt het verschil duidelijk tussen Socrates en andere ἐρασταί van Alcibiades. Deze laatsten zijn op zijn lichaam verliefd. Maar zodra zijn

schoonheid is verdwenen, zijn zij ook verdwenen. Socrates is de enige die echt verliefd is op Alcibiades, omdat hij op diens ziel verliefd is. Daarom blijft Socrates ook aan Alcibiades trouw, ook al verwelkt diens schoonheid (131c e.v).

Wil de mens zorg kunnen besteden aan zijn ziel, dan zal hij, zo redeneert Socrates vervolgens, eerst moeten weten wat de ziel is. Een mens moet dus streven naar zelfkennis (σοφία). Zelfkennis betekent weten wat de functie is van de ziel. Maar de functie van de menselijke ziel is, aldus Socrates, onlosmakelijk verbonden met deugdelijk handelen en dus met de deugd. Zelfkennis is dus gelijk aan het kennen van de deugden, weten welke handelingen rechtvaardig, moedig, etc. zijn. Zelfkennis betekent dus kennis hebben van die deugden, want die maken iemand tot een goed mens.

Alcibiades laat zich ervan overtuigen dat zelfkennis de focus moet worden van zijn leven, dat dit de weg is om gelukkig te worden en dat hij Socrates hierbij nodig heeft. Hij zal voortdurend in de buurt van Socrates moeten zijn om zijn weg op het pad van de deugd en van zelfkennis te vervolgen.

Vaardigheden

De kandidaat kan begripsvragen over de thematiek en over teksten uit het pensum beantwoorden en zijn antwoorden desgevraagd onderbouwen met citaten uit de voorliggende tekst(en) (eindterm 5+6).

De kandidaat kan in een Griekse tekst uit het pensum elementen aanwijzen die de opbouw en de samenhang van die tekst zichtbaar maken. (eindterm 2)

De kandidaat kan een passage van een voorliggende tekst uit het pensum parafraseren en daarmee de essentie ervan weergeven. (eindterm 7+8)

De kandidaat kan inhoudelijke verschillen en overeenkomsten aangeven en toelichten tussen een Griekse tekst uit het pensum en een vertaling hiervan. (eindterm 3)

De kandidaat kan kenmerkende verschillen, die samenhangen met verschillen tussen het Grieks en het Nederlandse taalsysteem, aangeven en toelichten aan de hand van een Griekse tekst uit het pensum en een vertaling hiervan. De vragen kunnen grammaticale en stilistische aspecten betreffen, mits in dienst van het tekstbegrip. (eindterm 4)

De kandidaat kan vertaalde Griekse of Latijnse tekst (of beeldmateriaal) die (dat) inhoudelijk verwant is met of aansluiting heeft bij de thematiek van het pensum vergelijken met teksten uit het pensum, en een beargumenteerde toelichting geven op overeenkomsten en verschillen. (eindterm 13)

De kandidaat kan vorm en inhoud van een tekst (of beeldmateriaal) uit latere tijd die (dat) inhoudelijk verwant is met of aansluiting heeft bij de thematiek op hoofdpunten kritisch vergelijken met teksten uit het pensum en een beargumenteerde toelichting geven op overeenkomsten en verschillen. (eindterm 14)

De kandidaat kan – eventueel met behulp van nadere aanwijzingen met betrekking tot omvang en te gebruiken (typen van) argumenten – een gegeven stelling met betrekking tot de inhoud van een gelezen tekst beargumenteerd verdedigen of bestrijden. N.B. de globale inhoud van de pensumteksten wordt bekend verondersteld. (eindterm 15)

3. Genre en tekstsoort

Plato is de eerste Griekse filosoof van wie wij een omvangrijk oeuvre in zijn geheel over hebben. Hij staat in een lange traditie van filosofen die hun gedachten in geschreven vorm verspreidden.

Nieuw bij Plato is de keus voor de dialoogvorm. Wellicht is het de invloed van de filosofische methode van zijn leermeester Socrates geweest die hem tot de keus voor deze vorm heeft gebracht. De keus voor de dialoogvorm kan daarnaast ook gezien worden als een hommage aan Socrates. Plato stelt het voor alsof deze gesprekken daadwerkelijk zijn gehouden: hij geeft uitvoerig aan waar, wanneer en onder welke omstandigheden het gesprek heeft plaatsgevonden. Hierdoor wordt het dramatische karakter van de dialogen versterkt: de personen die aan het gesprek deelnemen worden ‘echte mensen’. In deze gesprekken is Socrates meestal de gespreksleider. Ondanks de realistische inkleding zijn de gesprekken fictief, maar in het algemeen neemt men wel aan dat Socrates vergelijkbare gesprekken heeft gevoerd.

Filosoferen is voor Plato het op zoek gaan naar de waarheid: aan de hand van gesprekken komen de deelnemers stap voor stap tot inzicht. Door deze vorm wordt de lezer gestimuleerd zich in te leven in de personages, mee te denken met de verschillende standpunten en zelf hierin een keus te maken.

Een uitzondering op de dialoogvorm vormt de *Apologie*, de verdedigingsrede van Socrates. Ook het *Symposium* heeft grotendeels niet de gebruikelijke dialoogvorm. De tekst geeft een aantal fictieve lofredes weer, die verbonden zijn met het thema Eros.

Vaardigheden

De kandidaat kan in een voorgelegde tekst uit het pensum de genrekenmerken benoemen en deze kennis toepassen bij het interpreteren van de tekst. (eindterm 10b)

De kandidaat kan in een voorgelegde tekst uit het pensum de kenmerken van de tekstsoort benoemen en deze kennis toepassen bij het interpreteren van de tekst. (eindterm 10a)

De kandidaat kan aan de hand van een tekst uit het pensum de literaire technieken en verteltechnische en stilistische middelen benoemen en deze kennis toepassen bij het interpreteren van de tekst. (eindterm 11)

B Cultuurreflectie

1. Leven van Socrates

Socrates (ca. 470 - 399 v. Chr.) heeft zijn leven lang in de stad Athene doorgebracht, afgezien van enkele veldtochten buiten de stad. Hij was getrouwd met Xanthippe en had bij haar drie zonen. Zijn vader was steenhouwer, zijn moeder vroedvrouw. Socrates is dus van eenvoudige komaf. Zijn uiterlijk was nogal opvallend: enigszins uitpuilende ogen, een neus met grote neusgaten en een grote mond met dikke lippen. Hij wordt dan ook door Alcibiades in het *Symposion* vergeleken met een sater.

Een beslissend moment in zijn leven wordt gevormd door een uitspraak van het orakel van Delphi, dat niemand meer inzicht had dan hij (dat niemand σοφώτερος was). Ervan uitgaande dat deze uitspraak waar was – want hij was van een god afkomstig – probeerde hij te achterhalen wat de bedoeling van de uitspraak was. Dit verklaart zijn publieke activiteit, waarin hij vermeende deskundigen op allerlei terrein aan de tand voelde.

In 399 werd Socrates aangeklaagd met de volgende beschuldiging: hij zou de goden van de stad niet vereren en andere, nieuwe goddelijke wezens introduceren; verder zou hij een slechte invloed hebben op de jeugd. De aanklagers eisten de doodstraf tegen Socrates. Socrates mocht een tegenvoorstel doen en stelde voor op staatskosten dagelijks de maaltijd te mogen gebruiken. Geërgerd door deze uitdagende houding nam de jury de eis van de aanklagers over en veroordeelde Socrates tot het drinken van de gifbeker.

Socrates heeft zelf niets geschreven. Voor onze kennis over de figuur en het denken van Socrates zijn we afhankelijk van andere bronnen. De drie belangrijkste zijn: de komediedichter Aristophanes en Socrates' 'leerlingen' Xenophon en Plato. In de komedie de *Wolken* (opgevoerd 423 v. Chr.) wordt Socrates door Aristophanes als een karikatuur van een pseudo-intellectueel neergezet. Xenophon heeft enkele werken (waaronder de *Memorabilia*) gewijd aan Socrates, waarin hij hem allerlei gesprekken laat voeren met diverse figuren uit de Atheense maatschappij. Als rode draad door Xenophons werken loopt de gedachte dat Socrates op geen enkele manier schuldig kan zijn aan de inhoud van de aanklacht.

2. Leven en werken van Plato

Plato werd in 427 v. Chr. geboren in een van de rijkste en aanzienlijkste families van Athene. Hij kwam al vroeg in aanraking met Socrates. Hoewel een politieke carrière voor Plato voor de hand lag, besloot hij zich geheel aan de filosofie te wijden en zich definitief bij Socrates aan te sluiten. Omstreeks 387 stichtte hij vlak buiten Athene een eigen school, de Academie. Plato stierf in 347 v. Chr.

In de vroegste dialogen, die de Socratische worden genoemd, gaat men ervan uit dat Plato nog onder sterke invloed van zijn leermeester staat en dat de gedachten die hij daarin ontwikkelt nog nauw aansluiten bij de opvattingen van Socrates. In latere dialogen zou Plato zich meer hebben losgemaakt van Socrates en vooral eigen denkbeelden hebben weergegeven

3. Inhoud van de Socratische dialogen

Aangezien Socrates niets heeft nagelaten en we dus afhankelijk zijn van wat anderen over hem hebben gezegd, is het moeilijk ons een beeld te vormen van de historische Socrates. Het beeld dat de verschillende bronnen geven, is in elk geval subjectief.

De belangrijkste bron, in ieder geval in filosofisch opzicht, zijn de dialogen van Plato. Omdat Socrates de voornaamste woordvoerder is en Plato zelf niet optreedt in zijn dialogen, moeten we ons afvragen wat in de dialogen Socratisch is en wat Platoons. In het algemeen neemt men aan dat Plato in de vroege dialogen nauw aansluit bij de opvattingen van Socrates, maar deze in zijn eigen bewoordingen heeft weergegeven en in het kader van zijn filosofie heeft geplaatst. Op basis van de vroege dialogen kunnen we tot de volgende reconstructie komen van de opvattingen van Socrates.

Socrates was de eerste Griekse filosoof die zich geheel op de ethica concentreerde. Een van de belangrijkste vragen in zijn ethiek is de vraag naar het uiteindelijk doel van het menselijk handelen: geluk (εὐδαιμονία). Noodzakelijke voorwaarde om εὐδαιμονία te bereiken is deugdzaam handelen. Dit is alleen mogelijk als men weet wat deugd (ἀρετή) is. Als men dat eenmaal weet, zal men volgens Socrates niet willens en wetens in strijd daarmee handelen. Socrates' opvatting van deugd als kennis brengt het belang van ethische begripsvorming met zich mee. In zijn gesprekken met mensen stelt Socrates de vraag "Wat is ...?", bijvoorbeeld "Wat is rechtvaardigheid?" en probeert hij tot een definitie van het begrip 'rechtvaardigheid' te komen. In de *Apologie* en de *Alcibiades I* van Plato spoort Socrates zijn medeburgers aan zorg te besteden aan hun eigen ziel (ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς). Onder ψυχή verstaat Socrates de persoon zelf, en wel in moreel en intellectueel opzicht. Met zorg voor de ziel bedoelt hij dus in het bijzonder de zorg voor de morele en intellectuele eigenschappen van een persoon.

De vorm waarin Socrates filosofie bedrijft houdt in dat hij de opvattingen van zijn gesprekspartners kritisch toetst en probeert te weerleggen (ἔλεγχος). In de praktijk worden Socrates' gesprekspartners vaak uit hun tent gelokt, doordat Socrates zich van de domme houdt (εἰρωνεῖα). Vaak eindigt een gesprek in ἀπορία, een situatie waarin de gesprekspartners geen kant meer opkunnen.

4. Historische context

In de tweede helft van de vijfde eeuw nam het onderlinge wantrouwen tussen de twee belangrijkste Griekse steden, Athene en Sparta, toe. Elk vreesde dat de ander de heerschappij zou voeren over Griekenland. Dit wantrouwen leidde uiteindelijk tot de Peloponnesische Oorlog (431-404). Athene verloor de oorlog; een van degenen die voor deze nederlaag verantwoordelijk is geweest was Alcibiades, een zeer ambitieus en briljant politicus en goede vriend van Socrates. De Spartanen stelden in Athene een oligarchisch bewind aan, de zogenaamde regering van de Dertig. Naar aanleiding van verzet van de democraten veranderde deze regering in een terreurbewind. In 403 werd het bewind afgezet.

Socrates was vaak kritisch over het functioneren van de democratie, omdat besluiten genomen werden door mensen die geen kennis van zaken hadden. Door zijn contacten met mensen uit aristocratische en antidemocratische kringen werd Socrates ongetwijfeld door tijdgenoten verbonden met de misdaden van het bewind van de Dertig. Ook het contact met jongens zoals Alcibiades zal hebben bijgedragen aan het wantrouwen ten opzichte van Socrates. Het proces tegen Socrates is daarom vooral een politiek proces, wat ook blijkt uit het feit dat de voornaamste aanklager Anytus een leider was van de democratische partij.

Vaardigheden

De kandidaat kan aan de hand van een voorgelegde tekst of citaat vragen beantwoorden over het leven van de kernauteur voor zover dit van belang is voor het juiste begrip van de thematiek en de teksten uit het pensum. (eindterm 9)

De kandidaat is op de hoogte van de cultuur-historische context waarin de tekst van de kernauteur gefunctioneerd heeft, en kan de hierboven genoemde namen en begrippen hanteren bij het beantwoorden van vragen naar aanleiding van een voorgelegde tekst. (eindterm 12)

C Taalreflectie

1 Vormleer

1.1 Verba

- de imperfectumvormen ἦα en ἦει van εἶμι
- de perfectumvormen ἔοικα, ἔοικας, ἔοικε(ν) en ἔοικέναι

1.2 Varia

- de crasisvormen κάπειτα, ταῦτά, τάληθη en τάλλα
- -ί in vormen als οὐτωςί

2 Syntaxis

- zelfstandig gebruik van het lidwoord in combinatie met een genitivus (zoals τὰ ἐκείνου)
- het gebruik van het bijwoord in aanvulling op werkwoorden die een ‘houding/positie’ aanduiden (zoals οὐτωςὶ ἔχω)

Vaardigheid

De kandidaat kan van de kernauteur een ongeziene authentieke tekst vertalen, die qua aard, moeilijkheid en - indien mogelijk - qua thematiek nauw aansluit bij de gelezen teksten. Hierbij worden de in de syllabus genoemde - bij de teksten van de kernauteur frequent voorkomende - morfologische, syntactische en stilistische verschijnselen bekend verondersteld. (eindterm 1)